

Vita a mohácsi csata évfordulójáról, azaz miért fontos és hogyan kell érteni azt, hogy a csata évfordulója napjainkban augusztus 29-én vagy szeptember 8-án esedékes?

Kronológia

2020. február: a kutatócsoport előbb az 1566. évi ostrom, majd később a tavasz folyamán az 1526. évi csata kronológiájával kapcsolatos kérdésekkel kezdett foglalkozni. Elkezdtünk egy módszertani anyagot fejleszteni, amely összefoglalja az időszámítással kapcsolatos alapvető kérdéseket, és első ízben magyarul közre is adtuk a XIII. Gergely pápa által kiadott 1582. évi bullát, amely a naptárreformról rendelkezett.

2020. 07. 11-én: Pap Norbert, Gyenizse Péter, Kitanics Máté és Szalai Gábor nyilvánossá tette (a mohacs vita.hu honlapon, illetve Pap Norbert facebook-oldalán) a Balkán füzetek 11. számát, „A Gergely-féle naptárreform és a csillagászati jelenségek szerepe a 15–16. századi történelmi forrásaink és eseményeink értelmezésében” címmel. A tanulmány **2020. 07. 23-án** feltöltésre került a Pécsi Egyetemi Archívumba is.

2020. 08. 22-én: a tanulmány megjelenését követően, csaknem másfél hónap múlva, az abban közölt állításokkal, és kifejezetten a mohácsi csata időpontjával kapcsolatban Pap Norbert kutatásvezető nyilatkozott az MTI-nek. A 2020. 08. 22-én megjelent MTI hírt a magyarországi és egyes külföldi médiumok különböző címekkel vették át, közölték.

2020. 08. 25-én: C. Tóth Norbert, Kenyeres István és Pálosfalvi Tamás különböző levéltárosi, történészi levelezőlistákra nyílt levelet küldtek „Az időszámítás és a tudomány határain túl” címmel, amelyben állásfoglalásukat közölték a Balkán füzetek 11. számában megjelent tanulmány, illetve a fent említett, MTI-től átvett, különböző médiumok által közölt cikkek kapcsán. Köröztetett levelükben támogató „aláírások” beszerzése érdekében a nyílt levél terjesztésére biztatták a címzetteket.

2020.08.27-én: a HVG-ben csúsztatásokkal, ellenőrizetlen állításokkal teli cikk jelent meg arról (a forrás feltüntetése nélkül), hogy az időszámítás kérdésével kapcsolatban történészek aláírásgyűjtést folytatnak. A cikkben célzásokat tettek arra is, hogy a kormányzattól várható jelentős pénzügyi forrás miatt a csatával kapcsolatos vita durvul. Az írás csak Fodor Pál és Pap Norbert nevét említette.

2020. 08. 28-án: egy nappal a mohácsi csata évfordulója előtt, az ujkor.hu internetes történelmi portálon C. Tóth Norbert és szerzőtársai „Az időszámítás és a tudomány határain túl – a mohácsi csata időpontjáról” címmel jelentették meg a kérdésben végső állásfoglalásukat nyílt levél formájában (a 08. 25-én köröztetett és az ekkor megjelent írásmű között nem jelentéktelen különbségek is adódtak). A 08. 28-án megjelentetett szöveg alá a 08. 25-én keltezett nyílt levélhez gyűjtött aláírásokat írták. (<https://ujkor.hu/content/az-idoszamitas-es-tudomany-hatarain-tul-mohacsi-csata-idopontjarol>)

2020. 08. 28-án: ugyanezen a napon és felületen Pap Norbert és szerzőtársai „Miért fontos az idő számításával foglalkozni Mohács kapcsán?” címmel reflektáltak a nyílt levélben tett állításokra. (<https://ujkor.hu/content/miert-fontos-az-ido-szamitasaval-foglalkozni-mohacs-kapcsan>)

2020. 08. 29-én: Sátorhelyen a mohácsi emlékhelyen, a csata évfordulós megemlékezésén Dr. Udvardy György, Dr. Miseta Attila, Dr. Fodor Pál, Dr. Pap Norbert, Dr. Csornay Boldizsár, Dr. Hóvári János, Závoczký Szabolcs, valamint Dr. Hargitai János aláírták a „Mohács 500 Kiáltványt”. A kormánynak címzett felhívás a 2026. évi 500 éves megemlékezésekre történő felkészülés szimbolikus kezdete.

Érdeemes figyelembe vennünk azt, hogy a Balkán Füzetek 11. száma már 2020. július 11-én széles körű nyilvánosságot kapott (több többeszes, illetve két többtízszes Facebook-csoportban vált ismerté). Azok, akik a korral foglalkozó kutatóként elolvasták a tanulmányt, pontosan tudták, hogy mi jelent meg, és azt is tudták, hogy a szerzőknek eszük ágában sem volt az augusztus 29-i emlénapot megváltoztatni. Sőt pont az ellenkezője jelent meg a sajtóban augusztus 22-én: az augusztus 29-i nap szimbolikus jelentőségét hangsúlyoztuk azzal a megállapítással együtt, hogy szekulárisan az nem helyes. Az eszmélésre elég sokat kellett várni, és így adódott, hogy a „spontán” tiltakozást a fentebb említett „Mohács 500 Kiáltvány” augusztus 29-i aláírási ceremóniája elé időzítették a szervezők. A HVG-ben megjelenő cikk és az ujkor.hu oldalon leközzölt nyílt levél is az ünnepség előtti két napon jelent meg. A megjelenések időzítése arra vall, hogy szerepük az események befolyásolása lehetett. Egyébként, bár biztosat erről nehéz állítani, de semmiféle érdemi hatása a kampánynak nem volt, mivel csak egy elég szűk körben vált a csetepaté ismertté.

Két nyílt levél

Mielőtt rátérnénk a nyílt levélben (tulajdonképpen két, részben tartalmilag átfedő levélről van szó) szereplő állítások tételes cáfolatára, érdemes rögzíteni azt a tényt, hogy a C. Tóth Norbert, Kenyeres István és Pálosfalvi Tamás által a levelezőrendszerekben köröztetett dokumentum, valamint a végül 2020. 08. 28-án közzétett nyílt leveleknek nemcsak a címe, de a szövege is lényeges eltéréseket tartalmaz. Ebből következik, hogy a 89 aláíró, akiktől a nevükön kívül semmilyen azonosításhoz szükséges adatot sem kértek, nem azt a dokumentumot „írta alá”, amely végül megjelent. Érdemes az eredeti írást áttekinteni, és összevetni a később megjelent fogalmazvánnyal. (<https://ujkor.hu/content/az-idoszamitas-es-tudomany-hatarain-tul-mohacsi-csata-idopontjarol>)

Az alábbiakban nézzük meg, hogy „Az időszámítás és a tudomány határain túl” című, 2020. 08. 25-én köröztetett, és az aláírásgyűjtésre használt nyílt levélben foglalt állításoknak mi az igazságtartalma?

A C. Tóth és társai által írt nyílt levél állításai	Az állítások igazságtartalma és a reakciónk ezekre	Értékelés
Az elmúlt hétvégén elárastotta a magyar médiát az a szenzációs bejelentés, amely szerint eddig rosszul tudtuk a mohácsi csata időpontját. Pap Norbert és szerzőtársai a Balkán füzetek 11. számában most megjelent tanulmányukban (A Gergely-féle naptárreform és a csillagászati jelenségek szerepe a 15–16. századi történelmi forrásaink és eseményeink értelmezésében) többek között a mohácsi csata napját is átszámolták a Gergely-féle naptár szerint, s megállapították,	Arra hívtuk fel csupán a figyelmet, hogy érdemes figyelembe venni azt, hogy a naptárreform nyomán a szekuláris évforduló az szeptember 8-a, ami egyébként kétségbevonhatatlan tény. Mi ugyanis – amint ezt le is írtuk és a sajtóban is hangsúlyoztuk – nem azt vetettük fel, hogy a csata a maga idejében nem augusztus 29-én volt, hanem csak az évforduló valós idejét közöltük, ami nagy különbség.	kisebb csúsztatás

<p>hogyan az nem augusztus 29-én, hanem szeptember 8-án történt.</p>		
<p>Az eljárás azonban se nem új, se nem indokolt, volt már ilyen kísérlet a német Heribert Illig és az orosz Anatolij Fomenko részéről. Miképp azoknak, így a mostani megszólalásnak is az egyetlen célja a média érdeklődésének felkeltése.</p>	<p>A párhuzam természetesen nagyon sértő és igaztalan. Illig nevéhez fűződik a „kitalált középkor” teória, Fomenkóhoz az „Új kronológia” elmélete. Mindketten olyan összeesküvéselmélettel álltak elő, mely többszáz, illetve több ezer évnyi eseménytömeget megtörténtét vonja kétségbe, illetve tagadja. A mi felvetésünk nem erről szól. Az 1582-es naptárreform – ami nem fikció, hanem dokumentált tény – hatását vettük vizsgálat alá: 20 perces napfelkelte különbség és 10 nap eltolódás a tavaszi napéjegyenlőséghez képest. Ez volt a felvetésünk.</p>	<p>hamis állítás</p>
<p>A szöveg nagyobb részét kitevő dátumátszámítások egyszerűen a https://regi.naptarak.com/naptarak_konvertalo program révén készültek, sem a felvetett kérdésnek, sem az arra adott válasznak nincsen tudományos háttere.</p>	<p>Nincs semmi leleplezni való a kérdést illetően, hiszen éppen hogy magunk írtuk le a kérdéses cikkben, hogy a https://regi.naptarak.com/ programot használtuk. A kérdéses konvertáló program tudományos hitelességgel működik, így adatai pontosak. A kérdés számunkra azonban nem a számítógépes program pontossága, hanem az, hogy mire lehet használni az adatokat? Észrevételeinket is így érdemes figyelembe venni.</p>	<p>hamis állítás</p>
<p>Mit érdemes tudni az új naptár bevezetéséről? A XIII. Gergely pápa által 1582 októberében bevezetett reform értelmében 1582. október 4-e után 15-e következett, azaz 10 nap „kiesett” a naptárból, és a különböző európai országok fokozatosan vették át ezt a számítási módot. A Magyar Királyság 1588-ban, de az ország egyes területein még a 17. században is voltak követői a régi naptárnak. Anglia 1752-ben, Oroszország csak 1918-ban vette át ezt a számítást. Ha elfogadjuk az érvelést, akkor az angoloknak a Magna Charta kiadásától az Act of Supremacy törvénybe iktatásáig mindent át kellene számolniuk. Vagy mit tegyenek a németek, ahol a bajorok már 1583-ban, míg a protestáns fejedelemségek csak 1700-ban fogadták el a naptárreformot? Miként írjanak a múltrol a német történészek? Történelmi körökben közismert módon tehát sehol nem számolták/számolják át a naptárreform előtti történelmi dátumokat az új naptár szerint, mert mindez értelmetlen kavargást jelentene, bármilyen tudományos hozadék nélkül.</p>	<p>Az összesen 66 oldalas munkából 22 oldal foglalkozik az idő természetével és mérésével (a kronológiától az időmérő eszközökig), az időszámítás és a naptárkészítés csillagászati alapjaival (az időszámítás alapegységétől, vagyis a naptól a Föld forgásának egyenletlenségeiig) és a naptári rendszerekkel (a naptárkészítés egységei és problémáitól XIII. Gergely pápa naptárreformjáig). A cikk mellékletében a magyar szakirodalomban elsőként közöltük magyarul Gergely pápa bulláját.</p> <p>A magyar történészek jelentős részének valószínű, hogy nem jutott eszébe átszámolni a mohácsi csata dátumát. Ugyanakkor egyáltalán nem evidens, hogy ennek elmulasztása helyes. Minket nem kötnek a levél írói által említett történelmi közmegállapodások. Átszámoljuk a dátumokat akkor, ha ez közelebb visz</p>	<p>hamis állítás</p>

	<p>bennünket egy probléma megoldásához. Miért ne tehetnénk? Éppen hogy ez a fajta gondolkodás vezet tudományos hozadékhoz, nem pedig a szakmai hagyományok kritika nélküli követése.</p>	
<p>Gondoljunk bele, hogy ezek szerint többé nem augusztus 20-án ünnepeljük meg István királyunk szentté avatását, és Hunyadi János nádorfehérvári győzelmének az emléknapja sem lehet július 22-én.</p>	<p>A vitatott írásunk hangsúlyozza, hogy az emléknapok, mint azt Mohács esete is mutatja szakralizálódnak: így hangsúlyoztuk is, hogy meg kell őket tartani. Ez a vád tehát alaptalan. Egy történész számára csak a források „közös nevezőre” hozása miatt érdekesek a naptári rendszerek. Egy csillagászati, illetve földrajzi kérdésekkel foglalkozó kutatónak azonban merőben más szempontjai vannak: a tér és az idő problémája kapcsán nem bagatell kérdés az, hogy egy eseménynek mi a szekuláris évfordulója, miképpen kell a természeti jelenségeket kezelni?</p>	<p>nagyobb csúsztatás</p>
<p>A mohácsi csata Brodarics István egyértelmű megfogalmazása szerint 1526. „augusztus 29-én, azaz Keresztelő Szent János fővételének ünnepnapján” történt (<i>quo est pugnatum, qui fuit vigesimus nonus dies mensis Augusti divo Ioanni Baptistae decollato sacer</i>). A hazánk történetében oly fontos csata napja tehát akkor is és ma is ugyanúgy augusztus 29-e. A csillagászati és naptári nap eltéréséből ugyanis csupán annyi következik, hogy a nap mintegy 20 perccel hamarabb nyugodott le augusztus 29-én, de ennek a csata lefolyása szempontjából semmi jelentősége nincs. Az emléknapot pedig azért tartjuk augusztus 29-én, mert azon a napon történt az, amire emlékezünk.</p>	<p>A csata 1526. augusztus 29-én volt, mi is ezt állítjuk. Csupán annyit kell hozzátenni, hogy a Julianus-naptár szerint. A magyar hagyományban ezért – függetlenül az 1582. évi naptárreformtól – augusztus 29-én, Keresztelő Szent János feje-vételének napján van az emléknapja. A csata szekuláris évfordulója azonban szeptember 8., ami emléknapnak azonban nem alkalmas. A 20 perc eltérésnek, de főként azoknak a természeti körülményeknek, amelyek a naptárreformot kikényszerítették és így 10 nap elcsúszást eredményeztek a naptárban, azoknak nagyon is van jelentősége, éppenséggel a csata értelmezésében is.</p>	<p>hamis állítás</p>
<p>Minden ellenkező állítás tudománytalannak tekinthető, és csak a történelemtudományról vallott ismeretek összezavarására alkalmas.</p>	<p>Melyik tudomány szerint? A történelemtudomány gyakorlója talán nem árnyalt és többszemponú elemzések alapján jut eredményre? Egy naptárreform elég arra, hogy „összezavarja” a kérdéssel foglalkozókat? Bármilyen kérdést fel lehet vetni, de csak tisztességgel és komolyan, szakmai alázattal.</p>	<p>hamis állítás</p>

A felvetésre – van-e jelentősége a dátumok vizsgálatának – az [ujkor.hu](https://ujkor.hu/content/miert-fontos-az-ido-szamitasaval-foglalkozni-mohacs-kapcsan) oldalon már részben válaszoltunk: „*Miért fontos az idő számításával foglalkozni Mohács kapcsán?*” (<https://ujkor.hu/content/miert-fontos-az-ido-szamitasaval-foglalkozni-mohacs-kapcsan>)

Evidence based science

Mivel – ahogy azt már az ujkor.hu oldalon megjelent válaszunkban is írtuk – minket a történeti táj rekonstrukciója foglalkoztat, ezért fontosak számunkra a korrekt, pontos adatok. Az 1526. évi csata eseményeinek az értelmezésében fontos szerepe van a közlekedési módoknak (gyalogos, lovas, szekeres közlekedés), valamint a közlekedés során fellépő „súrlódásnak”. Ez utóbbi arra vonatkozik, hogy a környezet jellegéből fakadóan milyen ellenállással számolhatunk, ami akadályozza/fékezi a haladásunkat. Ez a vizsgált korunkban más volt mint manapság: nincsenek aszfalozott utak, hidak, vízelvezetés és más hasonlók. A környezetrekonstrukció révén képet alkottunk magunknak arról, hogy milyen közegben, környezeti viszonyok között zajlottak a mozgások, a különböző irányú és jellegű haladás. A pontos idő ismeretével pedig a különböző relációkban zajló átlagos haladási sebességet és annak időigényét tudjuk kiszámítani.

Mit jelentett 20 perc a mohácsi csatásokon?

Mivel a korszak meghatározó katonai közlekedési eszköze a ló volt, így a lovak jellemző haladási sebességét mutatjuk be egy táblázatban.

járásmód	sebesség
lépés	6 km/óra
ügetés (közepes tempó)	14 km/óra
vágta	min. 30 km/óra

A ló sebessége járásmódonként napjainkban
(kisbéri félvér esetén mért adatok alapján)

A fenti táblázat szerint – és erősebb súrlódási hatás nélkül – a 20 perc haladás lépésben 2 km, ügetésben cc. 4,5-5 km, míg vágásban elméletileg 10 km haladást jelent. A Mohácsi teraszos sík méretét tekintve 5 kilométernél nem szélesebb, a hosszúsága pedig alig 22 kilométer. A középkori Mohács és Sátorhely mai közigazgatási területének távolsága mintegy 5,5 (legészakabbi pontja) és 9,4 (legdélebbi pontja) kilométer közötti. Akárhogy nézzük, a csata eseményeit tekintve, és ebben a földrajzi környezetben, valamint időkeretek között a „20 perc ide vagy oda” igen sokat jelentett a korszak közlekedési lehetőségeit figyelembe véve. A csata térinformatikai bázisú szimulációiban ezeknek az adatoknak később fontos szerepe lesz. Persze ebben az akkori lovak adottságai, a súrlódási tényezők figyelembevétele és még más tényezők is szerepet játszanak. A mai adatoknál vélhetően alacsonyabb értékeket fogunk kapni, mert a korszak lovai talán nem értek fel a mai kisbéri félvér képességeivel, a súrlódás pedig nagyobb volt a kiépített modern úthálózat híján. A kérdés csak az, hogy mennyivel?

Kinek a kutatási szabadsága?

A tudományos közvélemény nem lehet a tudomány fejlődésének kerékkötője. A tudománynak nem az a hivatása, hogy a közvélekedésekhez, vagy történelmi belső megállapodásokhoz igazodjék, hanem hogy új utakat törjön és elmélyítse a tudást. Az ellenünk intézett rágalmozó hecckampány a magyar tudománytörténet szomorú lapjává tette ezt a vitát.

Elég döbbenetes, hogy miközben mára a magyar közéletben állandósult a felháborodott vita a kutatás szabadságáról, a politikai beavatkozás elutasításáról, addig az ELTE, a Fővárosi Levéltár és más kutatóhelyek kutatói azért gyűjtenek aláírást, hogy a mi kutatási szabadságunkat szűkítsék, illetve lehetetlenítsék el. Teszik mindezt olyan módon, hogy nem is értik a vizsgálataink természetét és jelentőségét és nyíltan terjesztenek rólunk hazugságokat.

Pécs, 2020. 09. 17.